

Nr 284.

Av herr **Westman**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till de allmänna läroverken.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 200 angående vissa anslag till de allmänna läroverken upptages bland annat frågan om en utvidgning av Kungsholmens realskola i Stockholm. Kungl. Maj:t föreslår, att läroverket påbygges med ett gymnasium i fyra parallella linjer, därav två fyra-åriga, en latin- och en reallinje, samt två tre-åriga, likaledes en latin- och en reallinje.

Frågan om det nya gymnasiet bör omfatta även treåriga linjer, direkt avsedda för dem, som avlagt realskolexamen vare sig vid något av Stockholms statliga realskolor eller vid dess kommunala mellanskola, är tydligen av principiell betydelse.

Som bekant ligger frågan om omorganisationen av hela vårt högre skolväsen under utredning. Under den hittills förebragta utredningen har det emellertid visat sig, att åsikterna på väsentliga punkter gå mycket isär. Vilka de stora enande linjerna en gång skola bli, är det ännu för tidigt att bestämt uttala sig om. En av de punkter, på vilka striden emellertid särskilt står, gäller 4-årigt eller 3-årigt gymnasium. Man kan därför med skäl ifrågasätta, om det kan vara lämpligt att organisera det nu föreslagna gymnasiet som 3-årigt. Om riksdagen nu beviljar medel till ett 3-årigt gymnasium på Kungsholmen, så kan den därmed sägas ha föregripit det slutliga avgörandet angående framtidens gymnasium. Tydligt är, att ett dylikt beslut, när detta avgörande en gång kommer, av förfäktarna av det 3-åriga gymnasiet skall kunna åberopas såsom ett riksdagens ståndpunkttagande i frågan på ett tidigare stadium. Visserligen framgår det av propositionen, att departementschefen med densamma ej avser att klarlägga sin principiella ställning till detta ärende. Men faktiskt synes förslaget ägnat att kunna avvinna riksdagen vissa förhandsutfästelser på en punkt, där den fria prövningsrätten hel och obeskuren måste vara densamma förbehållen vid det tillfälle längre fram, då skolorganisationsfrågan i sin helhet kommer att bli föremål för dess behandling.

Försiktigheten synes därför bjuda, att inga statliga gymnasier av 3-årig typ upprättas, så länge ännu principfrågan om 3-årigt eller 4-årigt gymnasium väntar på sin definitiva lösning.

Propositionen innehåller även en annan nyhet, nämligen med avseende å den kvinnliga ungdomens tillträde till gymnasieundervisningen. Frågan härom reglerades som bekant för några år sedan genom det riksdagens beslut, vilket ligger till grund för kungörelsen den 5 juli 1923 (nr 321). Departementschefen föreslår nu »ett avsteg från de principer i detta hänseende, som riksdagen år 1923 uppställde». I anslutning till skolöverstyrelsens förslag i ärendet ämnar departementschefen till förmån för flickor reservera tillhoppa så stort antal platser i varje ring, som motsvarar en avdelning, men med rätt för överstyrelsen att bestämma fördelningen på gymnasiets olika linjer.

Den föreslagna rätten för flickor att vinna inträde vid det tilltänkta gymnasiet synes kunna framkalla betänkligheter av principiell innebörd, åtminstone om denna rätt skall lagfästas på sätt, som i den kungl. propositionen föreslås. Visserligen synes, att döma av den förebragta utredningen rörande omorganisationen av vårt högre skolväsen, inga allvarliga meningsskiljaktigheter råda om lämpligheten över huvud taget av att även flickornas undervisning förstatligas. Det har emellertid härvid städse varit fråga om flickornas hela skolgång och ej blott om deras gymnasiala utbildning. I den kungl. propositionen rör det sig nu emellertid endast om flickornas tillträde till statsgymnasiet. Provisoriskt har denna fråga redan ordnats genom kungl. kungörelsen den 5 juli 1923. Nu skulle ett nytt provisorium prövas, gällande blott för ett enda bestämt gymnasium. Det måste emellertid synas föga lämpligt att, innan frågan om den kvinnliga skolundervisningens förstatligande i sin helhet upptages till slutligt avgörande, utbryta denna enda detalj, nämligen frågan om deras gymnasiala utbildning vid ett enda läroverk i riket och göra den till föremål för en särskild lagstiftning, som bestämt avviker från den så nyligen utfärdade kungl. kungörelsen av 5 juli 1923.

Upprättandet av ett statligt samgymnasium på Kungsholmen skulle för övrigt kunna tänkas verka hindersamt för en förutsättningslös prövning av det lämpligaste sättet för den framtida fördelningen av samläroverk eller enbart goss- och flickläroverk inom Stockholms kommun. Förslaget står dessutom i uppenbar strid med den enda utredning, som på denna punkt för närvarande finnes att tillgå, nämligen skolkommissionens. Däri föreslås nämligen, att Kungsholmens läroverk vid den stora omorganisationen av vårt högre undervisningsväsen skall utvidgas till ett högre allmänt läroverk endast för gossar.

Nu framhålles emellertid i den kungl. propositionen det trängande behovet att bereda elever, särskilt kvinnliga, från Stockholms kommunala mellanskola tillfälle till fortsatta studier vid ett statsgymnasium.

Huru behjärtansvärt det än kan synas vara att söka tillmötesgå detta för Stockholms stad viktiga intresse, så vore det säkerligen mindre välbetänkt,

om staten, under trycket av till synes än aldrig så välgrundade anspråk, nu låte leda sig in på delreformernas väg.

De stora städernas kommunala mellanskolor ha som bekant en stark benägenhet att svälla ut på bredden. Därtill bidrar i synnerhet den omständigheten, att riksdagen för lärarkrafternas avlönande till deras förfogande ställt ett förslagsanslag, vadan icke, såsom vid statsläroverken, varje ny utvidgning med parallellavdelningar hos dem göres beroende av ett särskilt riksdagsbeslut. På grund av sådana gynnsamma omständigheter har Stockholms kommunala mellanskola svällt ut så, att den numera enligt uppgift motsvarar tre statliga realskolor. Även på andra orter hava uppstått synnerligen omfångsrika kommunala mellanskolor. Redan höjes rop från Malmö på gymnasialutbildning för eleverna, särskilt de kvinnliga, vid dess kommunala mellanskola.

I vad mån och på vad sätt behovet av en dylik gymnasialutbildning för elever från de kommunala mellanskolorna i de större städerna skall kunna tillgodoses, är givetvis en fråga av mycket stor betydelse, men densamma borde, tyckes det, lösas på en gång för hela landet och i sitt rätta sammanhang, nämligen då frågan om vårt framtida gymnasium företages till slutligt avgörande, och icke så att säga styckevis, vartill ett tillmötesgående på denna punkt nu synes leda. Ger man nämligen nu efter för krav från en kommun, får man säkerligen en annan gång ge efter för samma krav från en annan kommun. Men därigenom skulle säkerligen det fasta grepp på det högre undervisningsväsendet, som staten självfallet bör äga, i någon mån försvagas. Och på dylika delreformer kunde framför allt den planmässighet tänkas bliva lidande, som man givetvis måste förutsätta, då det gäller en så viktig fråga som ordnandet av ett helt lands skolväsen.

Klokheten borde därför bjuda, att frågan om kvinnliga elevers tillträde till det föreslagna gymnasiet för tillfället icke ordnades på annat sätt, än som på andra håll redan skett jämlikt kungörelsen av 5 juli 1923. Tillräckliga skäl för att det skulle kunna anses välbetänkt, att riksdagen frånträder den ståndpunkt, som återges i nämnda kungörelse, hava icke förebragts.

Övergår man därefter till mera speciella synpunkter synes det böra framhållas att de lokalfrågor, som måste lösas i sammanhang med den föreslagna omorganisationen av realskolan, befinna sig i ett outrett skick. I fråga om de erforderliga omändrings- och utvidgningsarbeten i det nuvarande läroverkshuset uppställas i propositionen det villkoret, att Stockholms stad skall åtaga sig att före viss dag påbörja dylika arbeten, som av Kungl. Maj:t godtagas, och före viss annan dag ha slutfört dem. Man synes av propositionen kunna draga den slutsatsen, att för närvarande utarbetade planer och ritningar till det nya läroverkshuset ej föreligga. Härigenom berövas riksdagen varje möjlighet att pröva det sätt varpå byggnadsfrågan löses. En sådan prövning vore emellertid tydligen i detta fall påkallad av det sär-

skilda skäl, att det här gäller att planlägga vårt första samgymnasium och att betänkligheterna att sammanföra gossar och flickor i en dylik läroanstalt givetvis ökas eller minskas alltefter de möjligheter att övervaka och upprätthålla nödvändiga disciplinära regler, som byggnadens anordning erbjuder.

Slutligen torde böra erinras därom, att Kungl. Maj:t organiserar det föreslagna gymnasiet med användande av extra ordinarie lärarkrafter i större utsträckning än vad läroverksöverstyrelsen föreslagit och i framtiden kan upprätthållas. Härav följer tydligen, att de framtida kostnaderna bli högre än vad av propositionen direkt kan slutas.

Med stöd av vad jag sålunda anfört, tillåter jag mig hemställa,

att riksdagen måtte lämna Kungl. Maj:ts proposition nr 200, i vad den avser omorganisation av Kungsholmens realskola till gymnasium, utan bifall.

Stockholm den 12 mars 1926.

K. G. Westman.
